

УДК 658.012.8

**ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА**

В.В. КУЛАЖЕНКО

Київський національний університет технологій та дизайну

У статті проаналізовано складові економічної безпеки підприємства. Довнено загальноприйнятую класифікацію економічної безпеки підприємства інноваційною складовою. Розкрито загрози, пов'язані з інноваційною складовою економічної безпеки підприємства, та засоби їх запобігання

Тривала економічна криза спричинила багато непередбачених небезпек і загроз, які з'являються в нашій країні і в ще не зміцнілому бізнесі. Крім того, на розвиток підприємництва впливають і такі фактори, як нестабільна політична і соціально-економічна ситуація в країні, міжнародні, регіональні, територіальні конфлікти, недосконалість комерційного законодавства, криміналізація суспільства, шахрайство, корупція та ін. Усе це різко загострило проблему забезпечення економічної безпеки підприємства.

Перед усіма суб'єктами господарювання виникає необхідність внутрішньої самооцінки та прогнозування можливих змін в стані їх економічної безпеки. Такий підхід покликаний тим, що вони повинні адекватно реагувати на діб різних чинників внутрішнього чи зовнішнього походження, які формують як потенціал підприємства, так і можливість його повноцінного використання.

Об'єкти та методи дослідження

Проблема розвитку основ економічної безпеки підприємства присвячена достатня кількість праць таких науковців як Гапоненко В.Ф. [2], Кваши Ю.Ф.[1] та Донець Л.І. [3]. Під економічною безпекою вони розуміють такий стан підприємства, за якого воно є захищеним від всіх внутрішніх та зовнішніх загроз та досягає своїх бізнесових цілей, виділяючи такі функціональні складові: фінансова, правова, суспільно-соціальна, інтелектуально-кадрова, інформаційна, інвестиційна, техніко-технологічна, силова, екологічна.

Дані тлумачення економічної безпеки підприємства та її складових вірні, проте поза уваги лишається така складова, як інноваційна, а в сучасному світі вона є основною.

Постановка завдання

Метою цієї статті є розкриття значення інноваційної діяльності підприємства, її сутності в контексті загальної економічної безпеки підприємства та засобів мінімізації або повної ліквідації пов'язаних з нею ризиків.

Результати та їх обговорення

Питанню економічної безпеки підприємства завжди приділялось багато уваги як вітчизняними, так і зарубіжними вченими. Проте ніхто ще не вивчав місце інноваційної діяльності підприємства у забезпеченні його економічної безпеки.

У світовій економічній літературі «інновація» інтерпретується як перетворення потенційного науково-технічного прогресу в реальний, втілює в нових продуктах і технологіях [10]. Проблематика нововведень у нашій країні протягом багатьох років розроблялася в рамках економічних досліджень науково-технічного прогресу.

Так закордонні науковці Твісс Б. [7], Шумпетер І. [6] та інші трактують це поняття залежно від об'єкта і предмета свого дослідження. Наприклад, Б. Санто вважає, що інновація - це такий суспільний - технічний - економічний процес, який через практичне використання ідей і винаходів приводить до створення кращих за своїми властивостями виробів, технологій, і у випадку, якщо вона орієнтується на економічну вигоду, прибуток, поява інновації на ринку може призвести до додаткового доходу [9]. Й. Шумпетер трактує інновацію як нову науково-організаційну комбінацію виробничих факторів, мотивовану підприємницьким духом [10].

У законодавстві України інновації визначено як новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва або соціальної сфери.

Розрізняють кілька типів інновацій: товарна - впровадження нового продукту; технологічна - впровадження нового методу виробництва; ринкова - створення нового ринку товарів і послуг; маркетингова - освоєння нового джерела постачання сировини; управлінська - реорганізація структури управління; соціальна - впровадження заходів з метою покращення життя населення; екологічна - впровадження заходів з питань охорони довкілля.

Інноваційна діяльність – це вид діяльності, пов'язаний із трансформацією наукових досліджень і розробок, інших науково-технологічних досягнень у новий чи покращений продукт, введений на ринок, в новий чи покращений технологічний процес, що використовується у практичній діяльності, чи новий підхід до соціальних послуг.

Відповідно до Закону «Про інвестиційну діяльність» інноваційна діяльність – одна з форм інвестиційної діяльності, що здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво і соціальну сферу.

Об'єктами інноваційної діяльності є:

- інноваційні програми і проекти;
- нові знання та інтелектуальні продукти;
- виробниче обладнання та процеси;
- інфраструктура виробництва та підприємництва;
- організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру і якість виробництва і (або) соціальної сфери;
- сировинні ресурси, засоби їх видобування та переробки;
- товарна продукція;
- механізм формування споживчого ринку та збуту товарної продукції.

Суб'єктами інноваційної діяльності можуть бути фізичні або юридичні особи, які провадять інноваційну діяльність або залучають майнові та інтелектуальні цінності, складають власні чи запозичені кошти в реалізацію інноваційних проектів.

Інноваційний продукт є результатом виконання інноваційного проекту і науково-дослідною або дослідно-конструкторською розробкою нової технології (в тому числі – інформаційної) чи продукції з виготовленням експериментального зразка чи дослідної партії і відповідає таким вимогам:

– він є реалізацією (впровадженням) об'єкта інтелектуальної власності (винаходу, корисної моделі, промислового зразка, топографії інтегральної мікросхеми, селекційного досягнення, тощо), на які виробник продукту має державні охоронні документи (патенти, свідоцтва) чи одержані від власників цих об'єктів інтелектуальної власності ліцензії, або реалізацією (впровадженням) відкриттів. При цьому використаний об'єкт інтелектуальної власності має бути визначальним для даного продукту;

– розробка продукту підвищує вітчизняний науково-технічний і технологічний рівень;

– цей продукт вироблено (буде вироблено) вперше, або якщо не вперше, то порівняно з іншим аналогічним продуктом, представленим на ринку, він є конкурентоздатним і має суттєво вищі техніко-економічні показники.

Головна особливість інноваційної діяльності підприємства полягає в її надмірно великому ризику. Так введення в асортимент продукції нового товару не обов'язково викличе надмірний попит, а може негативно вплинути як на фінансове становище підприємства так і на його корпоративний імідж.

Інноваційний тип розвитку характеризується перенесенням акценту на використання принципово нових прогресивних технологій, переходом до випуску високотехнологічної продукції, прогресивними організаційними і управлінськими рішеннями в інноваційній діяльності, що стосується як мікро-, так і макроекономічних процесів розвитку – створення нових технопарків, технополісів, проведення політики ресурсозбереження, інтелектуалізації всієї виробничої діяльності, софтизації та срезізації економіки. Об'єктивні зміни в суспільному економічному розвитку економіки, для якої характерні принципово нові риси та пріоритети. Важливу роль в житті суспільства стали відігравати галузі, що ґрунтуються на так званих «високих технологіях», а також галузі, що безпосередньо задовольняють потреби людей.

Отже інноваційна складова економічної безпеки підприємства – це система заходів безпеки підприємства, покликана 1) забезпечувати широке використання інноваційних нововведень як при збуті та виробництві, так і на інших стадіях; 2) створювати інноваційно-сприятливий клімат як у процесі виробництва, так і у захисті підприємства від внутрішніх та зовнішніх загроз.

Серед чинників, що загрожують інноваційній складовій безпеки підприємства можна віднести: відсутність фінансових ресурсів; високий ризик при освоєнні нової продукції; відсутність необхідних НДДКР; недостатня інформація про новітні технології.

В цілому, ризик для підприємства, що виникає внаслідок інноваційної діяльності складається з наступних видів:

1) Ризики помилкового вибору інноваційного проекту. Такий ризик виникає через неправильну оцінку ринкової стратегії підприємства і хибне бачення привабливості даного інноваційного продукту для споживача. Автор інноваційного проекту, як правило, переоцінює практичну значимість винаходу керуючись оптимізмом і самовпевненістю.

2) Ризик незабезпечення інноваційного проекту достатнім рівнем фінансування при самофінансуванні;

3) Ризик при використанні зовнішніх джерел та змішуваних джерел фінансування.

4) Маркетингові ризики. Причиною їх виникнення стають недоліки у проведенні маркетингової компанії збуту інноваційних продуктів, неправильний вибір ринку, недостовірність отриманої інформації щодо конкурентної продукції.

- 5) Ризик виникнення непередбачених втрат і зниження доходів.
- 6) Ризики невиконання господарських договорів партнерами і контрагентами.
- 7) Ризик нанесення збитку третім особам, що призводить до забруднення навколишнього середовища (екологічна складова ЕБП) та заподіяння морального збитку громадянам (суспільно-політична складова ЕБП).
- 8) Ризик посилення конкуренції. Причинами можуть бути наступні: Витік конфіденційної інформації (промислове шпигунство, з вини співробітників організації); Вповільнене впровадження нововведень через відсутність необхідних засобів для проведення НДР; тощо.
- 9) Ризики недостатнього кадрового забезпечення інноваційної діяльності (кадрові складова ЕБП).
- 10) Ризики, пов'язані з забезпеченням прав власності на інноваційний продукт (інтелектуальна складова ЕБП) [3].

Всі методи мінімізації або повної ліквідації ризику у інноваційній діяльності підприємства можна поділити на чотири групи:

1. Група методів компенсації ризику втрат: Стратегічне планування діяльності підприємства; Активний маркетинг; Прогнозування зовнішнього середовища; Моніторинг соціально-економічного та правового середовища; Створення системи резервів;
2. Група методів розподілу ризиків: Диверсифікація видів діяльності; Диверсифікація збуту і постачань; Диверсифікація кредитної заборгованості; Диверсифікація інвестицій; Розподіл відповідальності між учасниками; Розподіл ризиків у часі;
3. Група методів локалізації ризиків: Створення організацій, що використовують венчурне фінансування; Створення спеціальних підрозділів для виконання інноваційних проектів;
4. Група методів уникнення ризиків: Відмова від ненадійних партнерів; Відмова від ризикових проектів; Страхування різних видів ризику; Пошук гарантів.

В рамках інноваційної складової економічної безпеки підприємства пропонуються наступні стратегії розвитку: наступальна, оборонна, авангардна, інноваційна.

Наступальна стратегія характерна для фірм, основою діяльності яких є «підприємницька конкуренція». Їх інноваційна діяльність направлена на випуск товарів з принципово новими властивостями.

Оборонна стратегія притаманна підприємствам, які націлюють свою маркетингову діяльність на утримання конкурентних позицій на існуючих ринках.

Авангардну стратегію застосовують відомі фірми чи підприємства, які мають сильні ринкові (імідж та популярність) та технологічні позиції на ринку. Завдяки цьому вони не застосовують маркетингових зусиль для підвищення попиту.

Імітаційна стратегія властива всім підприємствам, які в своїй інноваційній діяльності копіюють основні споживчі властивості малих інноваційних фірм чи фірм-лідерів.

Висновки

Для повноцінного розвитку будь-якого підприємства, його керівник повинен чітко дотримуватись рекомендацій з забезпечення економічної безпеки, а особливо її інноваційної складової.

Використання інноваційної складової при забезпеченні економічної безпеки підприємства позитивно впливає не тільки на ступінь конкурентоспроможності його товару чи послуги, а й зменшує витрати часу та коштів на виробництво цієї продукції, управління персоналом та дослідження ринку, призводить до такого стану економічної безпеки підприємства, за якого воно максимально захищене від всіх внутрішніх та зовнішніх загроз.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гапоненко В.Ф., Беспалько А.Л., Власков А.С. Экономическая безопасность предприятия. Подходы и принципы. – М.: «Ось-89», – 2007. – 208 с.
2. Балакин А.П., Цыпин И.С., Кваша Ю.Ф., Цыпин С.И. Экономическая безопасность (национальные и международные аспекты): Учебно-методическое пособие. – М.: изд. ВГНА МНС РФ; – 2001 – 110 с.
3. Донець Л.І., Ващенко Н.В. Економічна безпека підприємства: Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 240 с. 3
4. Шумпетер, Й.А. Капитализм, социализм и демократия / Й.А. Шумпетер; пер. с англ. предисл. и общ. ред. В.С. Автономова. – М.: Экономика, 1995. – 540 с.
5. Санто Б. Инновация как средство экономического развития: Пер. с венгер. – М.: Прогресс, –1990.
6. Микитюк П.П., Інноваційний менеджмент: Навчальний посібник. – Тернопіль: Економічна думка, 2006. – 295 с.
7. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 року.
8. Київський національний університет технологій та дизайну. Міжнародна науково-практична конференція «Стратегія інноваційного розвитку підприємств України», Збірник наукових праць, том 2. – К.: 2006 р., – с. 68–74.
9. Ильенкова С.Д., Гохберг Л.М., Ягудін С.Ю., Кузнецов В.І. Інноваційний менеджмент. – М.: Юніті, – 1997.
10. Донець, Л. І. Економічні ризики та методи їх вимірювання. – К.: Центр навчальної літератури, – 2006. – 312 с.

Надійшла 09.02.2012